

Trh a tržní mechanismus

OPAKOVÁNÍ

Author: doc. Ing. Magdaléna Drastichová, Ph.D.

2025
Olomouc

Ekonomické systémy

- **Tržní** ekonomika – pouze na bázi tržních vztahů, prakticky se nevyskytuje
- **Direktivně řízená** ekonomika – např. Severní Korea
- **Zvyková** (tradiční) ekonomika – málo rozvinuté izolované společnosti
- **Smíšená** ekonomika – nejčastější v současnosti

Všechny ekonomické systémy řeší tři **základní ekonomické otázky**

- **Co?** – co vyrábět, jaké produkty, v jakém množství a struktuře
- **Jak?** – s použitím jakých zdrojů, technologií apod.
- **Pro koho?** – komu bude produkt určen, souvisí s rozdělováním ve společnosti

Trh

Trh = prostor, kde **kupující a prodávající** vstupují do **vzájemných vztahů**, kde se **utváří cena a určuje množství zboží** prodaného a zároveň nakoupeného

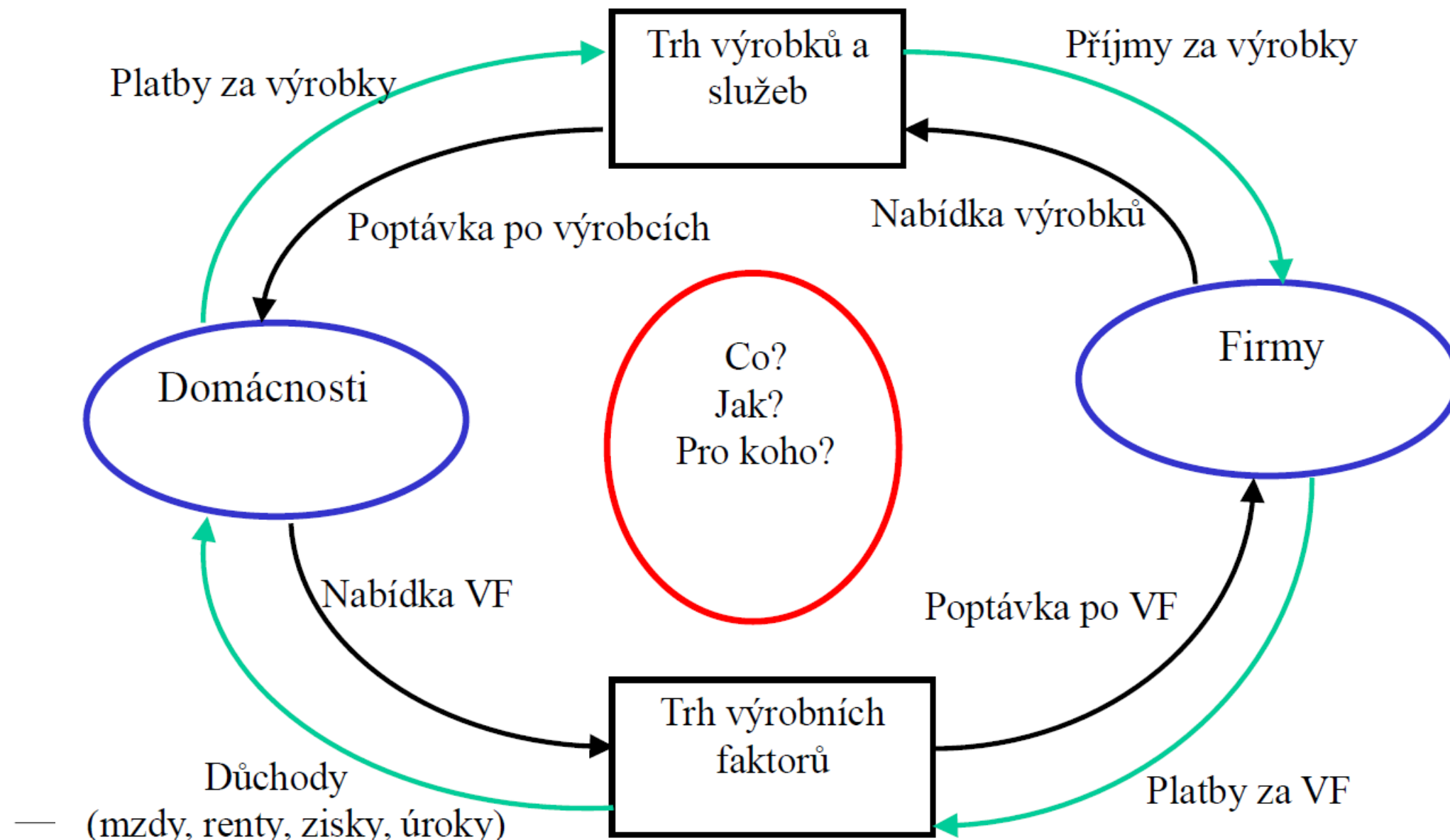
Typy trhů:

1. podle předmětu směny: trh výrobků a služeb
trh výrobních faktorů
trh peněz
2. podle územního hlediska: trh místní
trh národní
trh světový (globální)
3. podle počtu směňovaných zboží: trh dílčí
trh agregátní

Tržní struktury:

- Dokonalá konkurence – cenu zboží určuje trh, tzn. interakce mezi nabídkou a poptávkou
- Nedokonalá konkurence – cenu zboží stanovuje výrobce/nabízející
 - monopol
 - oligopol
 - monopolistická konkurence

Tržní koloběh

Tržní mechanismus

= **způsob**, jakým funguje trh, **jak se utváří tržní rovnováha**.

Rysy tržního mechanismu:

- **svoboda volby**
- hlavní faktor směny = **cena**
- důchody a tržby jsou výsledkem prodeje výrobních faktorů či výrobků

„Neviditelná ruka trhu“ - Při sledování soukromého zájmu jednotlivci „nevědomky nebo nezamýšleně“ prosazují veřejný zájem.

(Adam Smith: Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, 1776)

Tržní selhání a z nich vyplývající **role vlády** ve smíšených ekonomikách

- monopoly a kartely
- externality
- veřejné statky
- přerozdělování důchodů
- vyrovnávání regionálních disparit
- makroekonomická stabilita

Základní tržní kategorie

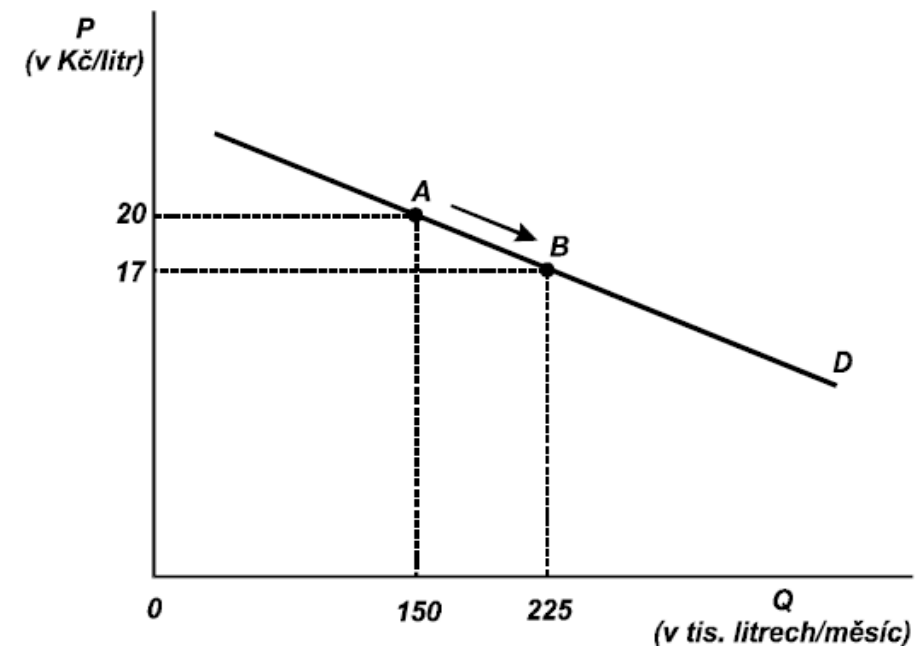
- **Poptávka** D (demand) – dána ochotou a schopností zaplatit za dané zboží
- **Nabídka** S (supply) – určena ochotou a schopností dodat zboží na trh
- **Cena** P (price) – nejdůležitější faktor směny

Poptávka, poptávané množství, ZÁKON KLESAJÍCÍ POPTÁVKY

Poptávka po pomerančovém džusu

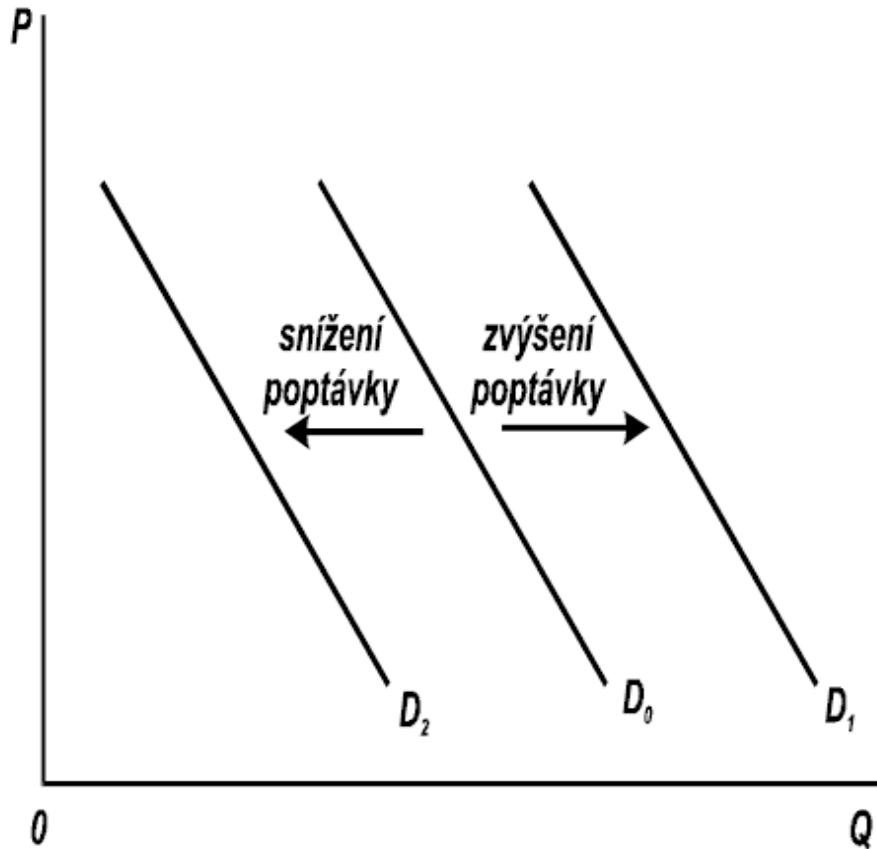
<i>Cena (P) za litr</i>	<i>Poptávané množství (Q) v litrech</i>
15 Kč	275 000
16 Kč	250 000
17 Kč	225 000
18 Kč	200 000
19 Kč	175 000
20 Kč	150 000
21 Kč	125 000
22 Kč	100 000

Poptávková křivka
pomerančového džusu

Změní-li se pouze cena džusu, jde o **posun po poptávkové křivce**.

Změny poptávky – posun celé křivky

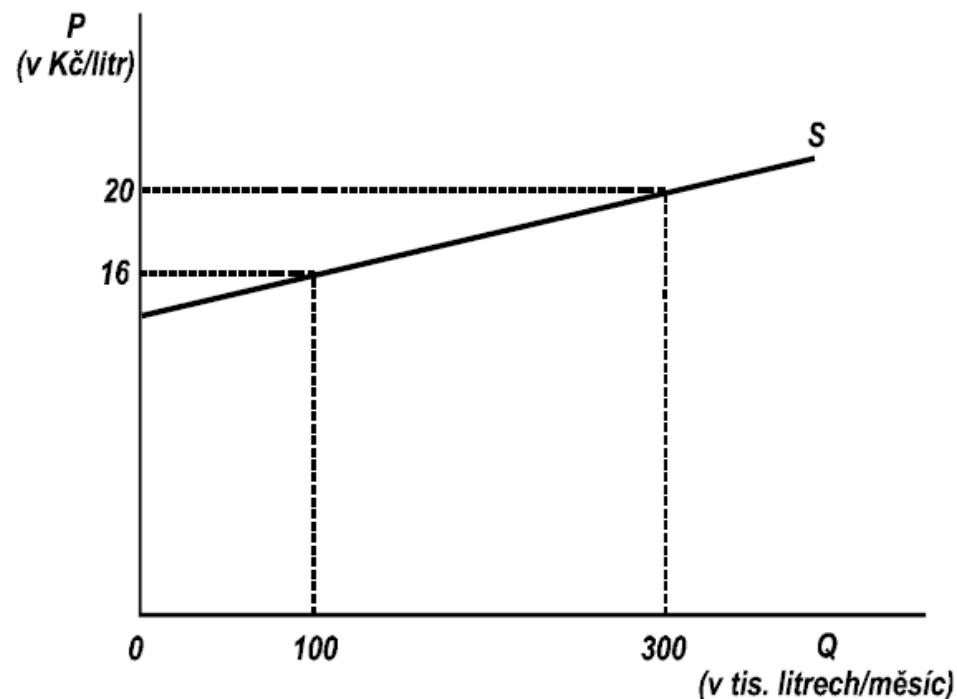
- změny v cenách substitutů a komplementů
- změna důchodu spotřebitelů
- změny preferencí spotřebitelů
- počet kupujících
- očekávání
- sezóna
- móda
- a další

Nabídka, nabízené množství, zákon rostoucí nabídky

Nabídka pomerančového džusu

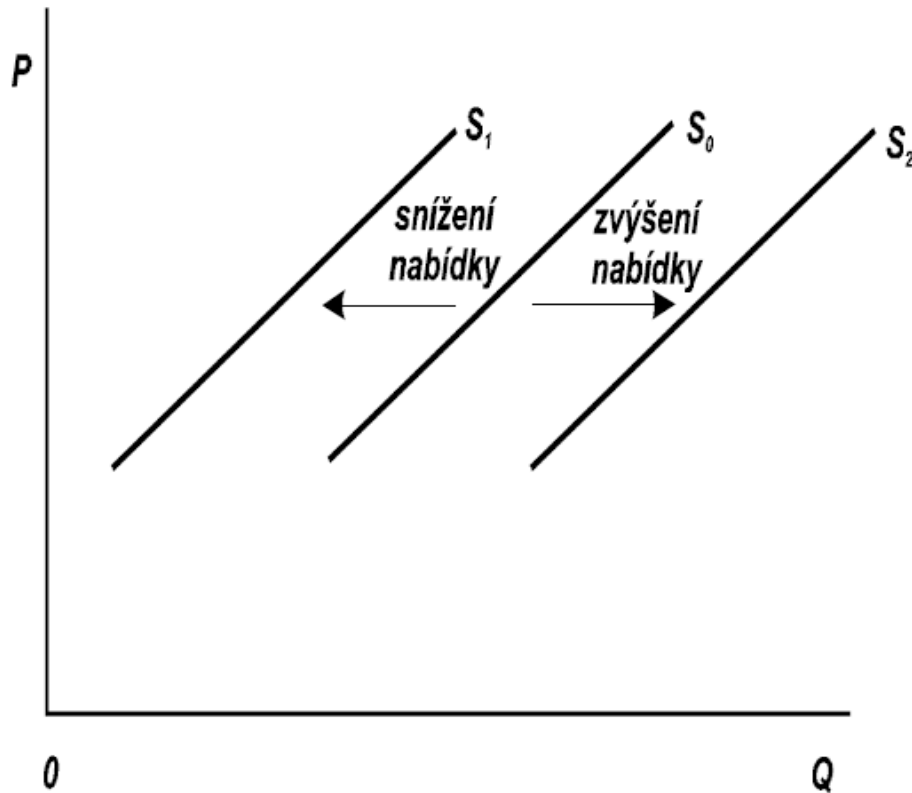
<i>Cena (P) za 1 litr</i>	<i>Nabízené množství (Q) v litrech</i>
15 Kč	50 000
16 Kč	100 000
17 Kč	150 000
18 Kč	200 000
19 Kč	250 000
20 Kč	300 000
21 Kč	350 000
22 Kč	400 000

Nabídková křivka
pomerančového džusu

Změní-li se pouze cena džusu, jde o **posun po nabídkové křivce**.

Změny nabídky – posun celé křivky

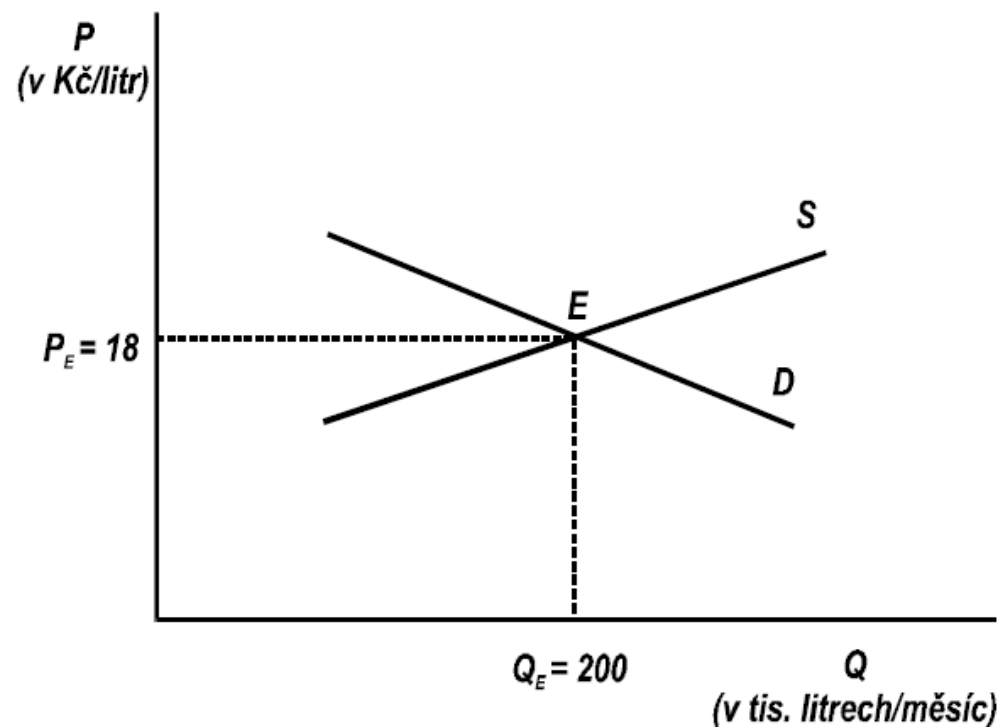

- Změny cen výrobních substitutů a komplementů
- Změny cen výrobních faktorů použitých k výrobě
- Nové (úspornější, nákladnější) technologie
- Počet výrobců či prodávajících,
- a další

Tržní cena

Rovnováha na trhu pomerančového džusu

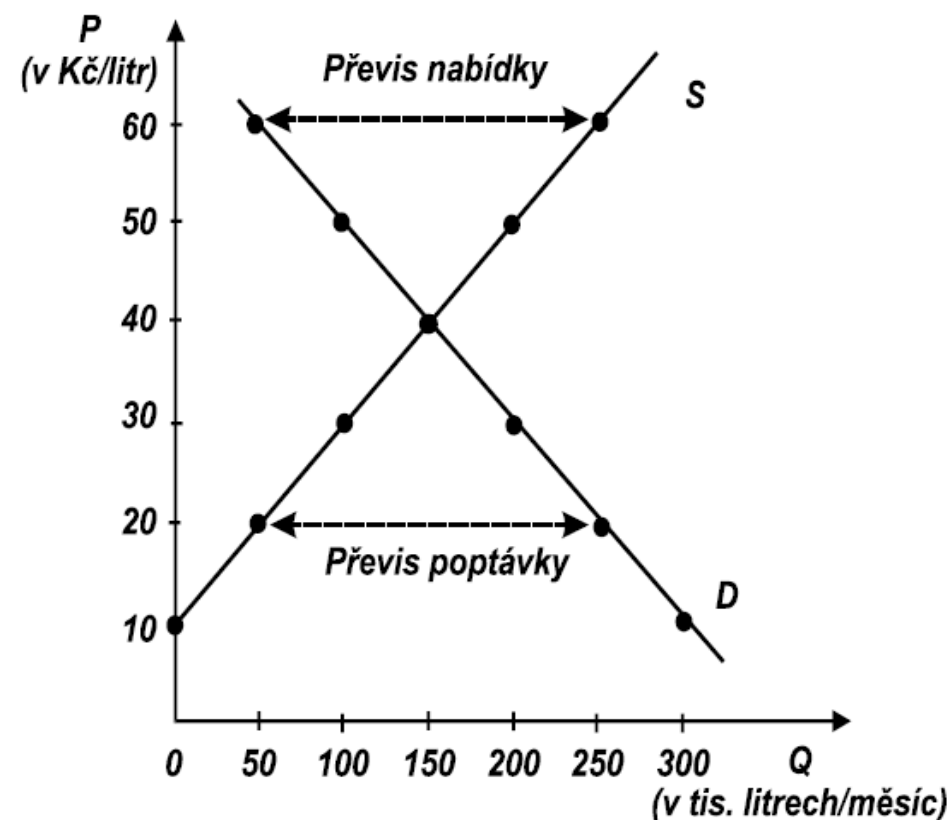
Cena (P) za 1 litr	Nabízené množství (Q_S) v litrech	Poptávané množství (Q_D) v litrech
15 Kč	50 000	275 000
16 Kč	100 000	250 000
17 Kč	150 000	225 000
18 Kč	200 000	200 000
19 Kč	250 000	175 000
20 Kč	300 000	150 000
21 Kč	350 000	125 000
22 Kč	400 000	100 000

Přebytek a nedostatek zboží při nerovnovážné ceně

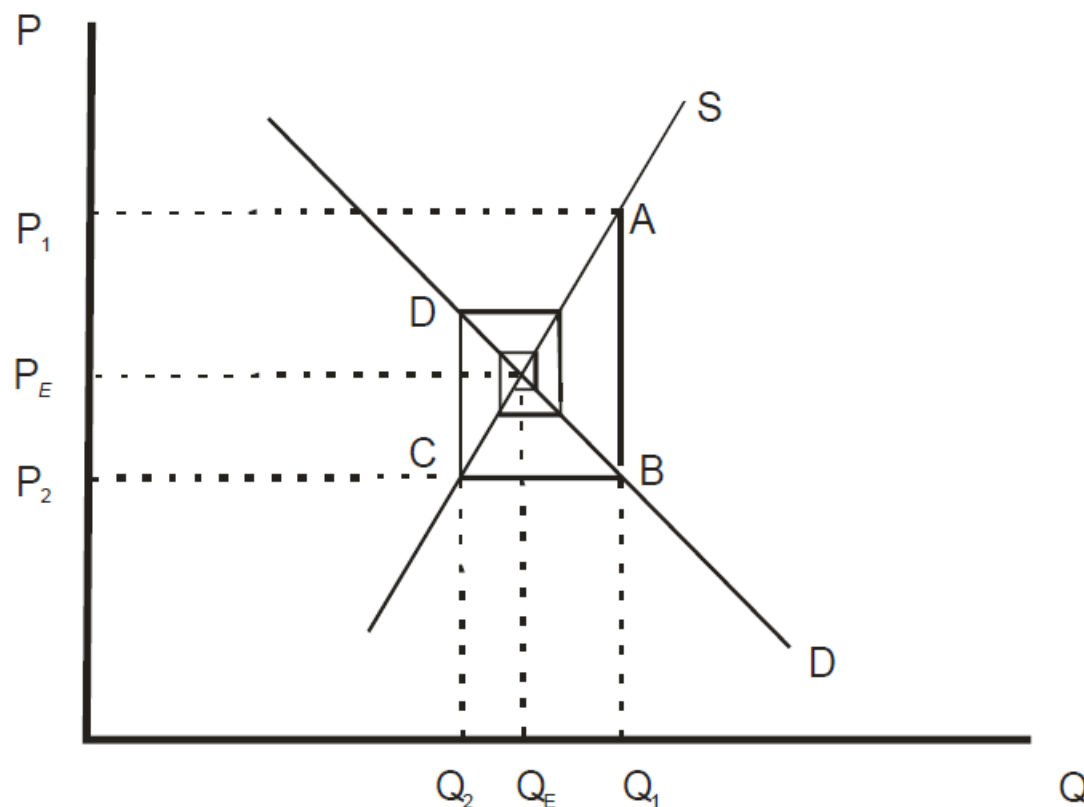
Pokud je **cena zboží příliš vysoká**, na trhu vzniká **převis nabídky**, tj. přebytek neprodaného zboží na trhu, výrobci musejí k jeho odstranění snížit cenu zboží.

Pokud je **cena zboží nižší než rovnovážná**, vzniká **převis poptávky**, tj. nedostatek zboží na trhu, cena má tendenci se zvyšovat z důvodu neuspokojené poptávky.

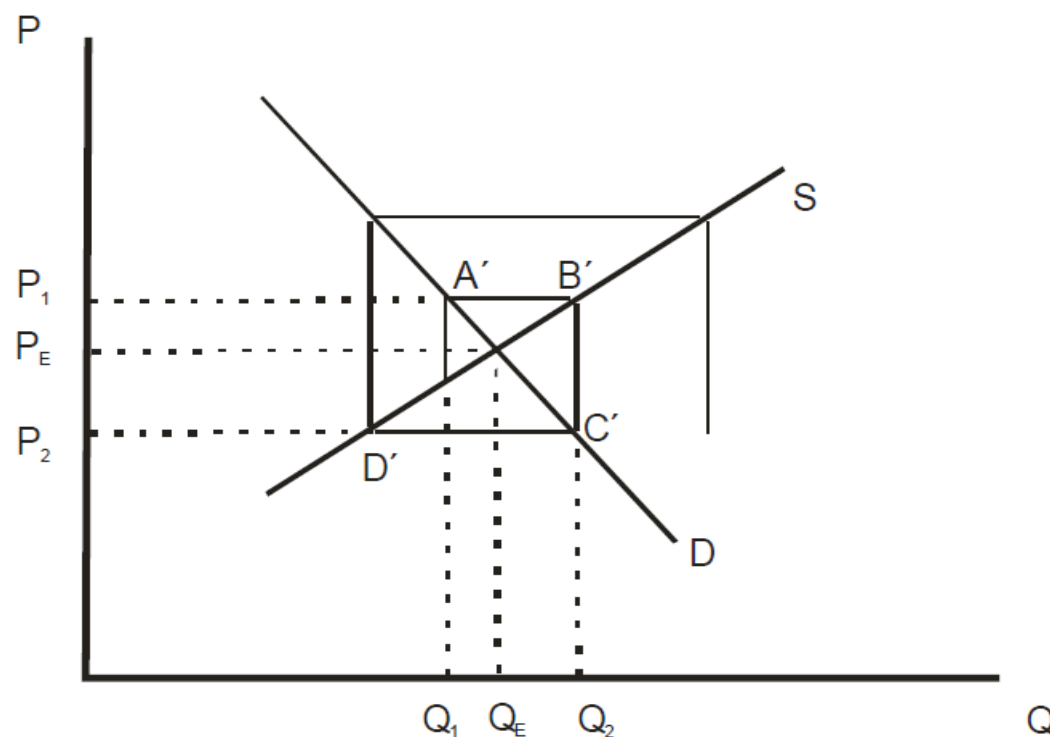
Rovnováha bude dosažena tržními silami:

Konvergující (sbíhavá) „pavučina“ znázorňuje **proces přizpůsobování tržní ceny** až do bodu rovnováhy.

Rovnováha není dosažena působením trhu:

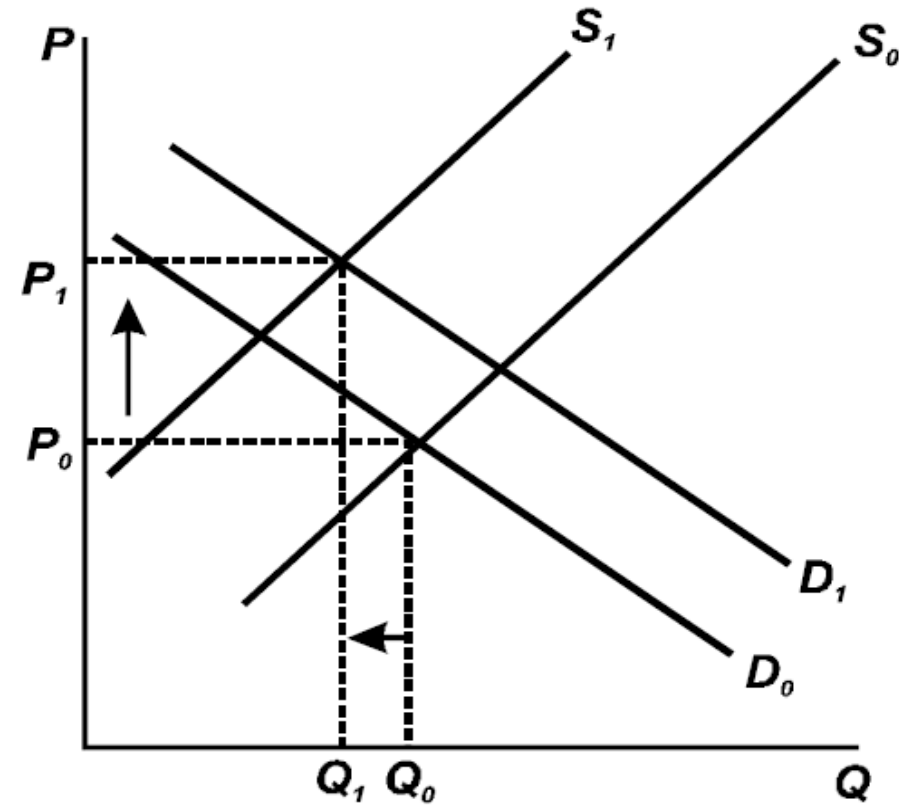
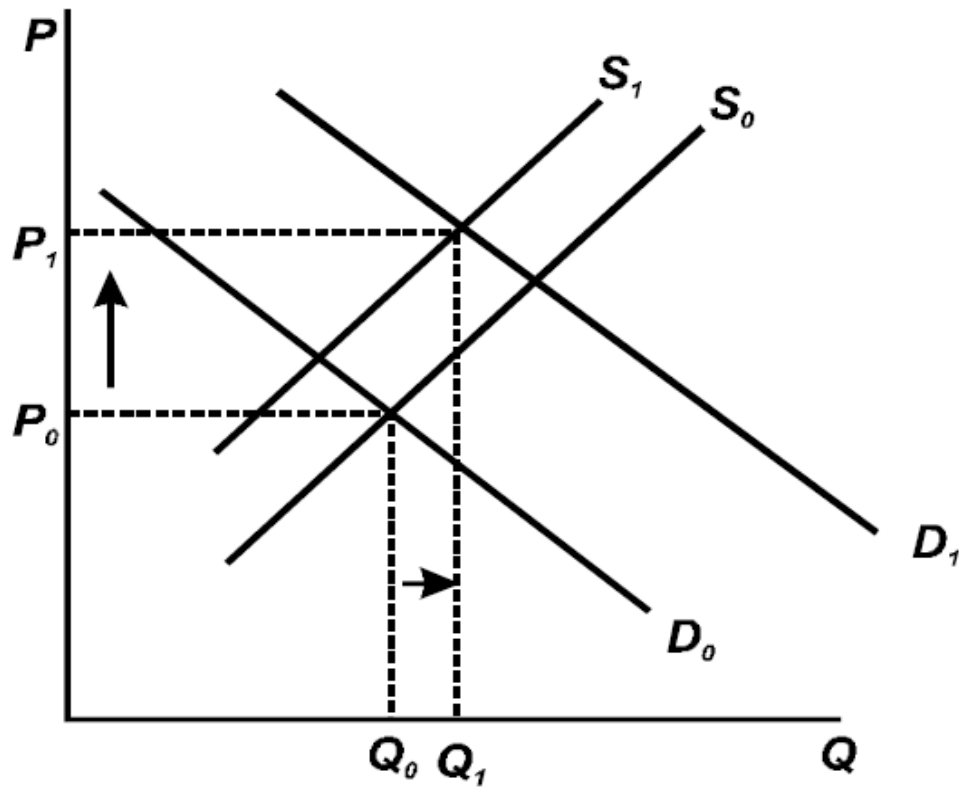
Divergující (rozbíhavá) „pavučina“ znázorňuje situaci, kdy **tržní mechanismus nezajistí dosažení tržní rovnováhy**.

Změny tržní rovnováhy

- K **narušení dosažené tržní rovnováhy** dochází:
- **Při změnách nabídky** vlivem změny cen výrobních substitutů/komplementů, změny cen výrobních faktorů, použitím nových technologií, snížením/zvýšením počtu výrobců, atd.
- **Při změnách poptávky** vlivem změny cen substitutů/komplementů, změn důchodu, preferencí, očekávání či počtu spotřebitelů, atd.

Rozdílné síly změn nabídky a poptávky a jejich vliv na cenu a obchodované množství

DÚ: velká hospodářská deprese a text a obrázky pod tím;

DĚKUJI ZA POZORNOST